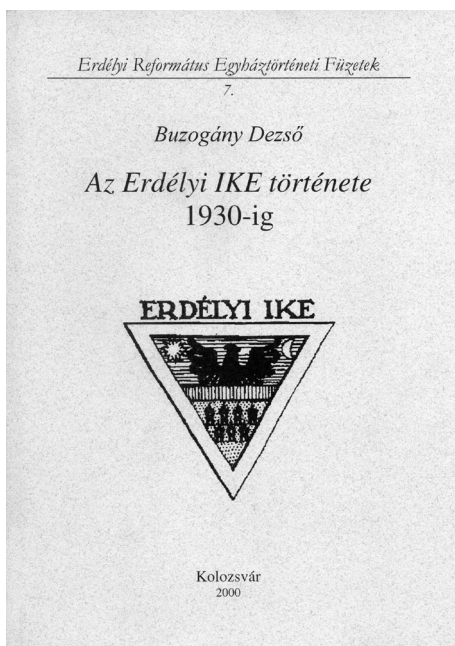

Tonk Sándor

Buzogány Dezső: Az erdélyi IKE története 1930-ig

1932-ben Szabó T. Attila indulatosan, aggódó szeretettel és fiatalos hévvel megírt cikket közölt a Református Szemle hasábjain. Az erdélyi múlt kutatójaként mint teológus szólt az egyháztörténet-írás feladatairól. Gondolatai ma is időszerűek: „Ha megmentendőnek ítéljük – igen helyesen – templomaink szépségesen karsú tornyait, egyszerűségükben művészi mennyezet, karzat stb. festményeit, egyházi ötvösművészetünk arany-ezüst remekeit, az ősök hitéről beszélő finom csipke- s hímzésmunkáit, és még annyi más képzőművészeti alkotást, elhagyhatjuk-e, hogy elkallódjanak, – ami ezzel szinte egyenlő értékű – ismeretlenül maradjanak azok a szellemi kultúránk szerves részét képező poros, sokszor csak eger s különböző penészgombák ingyencsége csiklandozó iratok s levelek, melyekben történelmünknek egy-egy részletkérdése, mozaikdarabja lappang, ahelyett, hogy hozzáértő, s egyháztörténeti mozzanatokat meglátó szaktudós munkálkodása révén mindenki közkincsévé tétetnének.”¹

Nagyok az erdélyi református egyháztörténet-írás adósságai, következképpen sok feladat hárul azokra a teológus historikusokra, akik az erdélyi református anyaszentegyház múltját kívánják feltárni, és másokkal is megismertetni. Végignézve a református egyháztörténet historiográfiáján és művelőinek névsorán, jó három évszázadra visszatekintve Pápai Páriz Ferentől és Bod Pétertől kezdve, egészen a 19–20. évszázad nagy egyháztörténészeinek, Pokoly József, Révész Imre, Nagy Géza, Juhász István nemzedékéig, azt állapíthatjuk meg, hogy az egyháztörténet-írásnak egyházunkban mindenkor voltak jól felkészült, nagy tudású és invenciózus képviselői, mégsem alakult ki egy sajátos, markáns erdélyi református egyháztörténeti iskola. Ennek oka abban rejlik, miként az más tudományágak, szakterületek esetében is tapasztalható, hogy ritkán találkozott egyetlen személyben a teológus, a lelkipásztor és a sajátos történelmi ismeretekkel rendelkező kutató. Bár a két háború között Tavasz Sándor kezdeményezésére több

¹ Református Szemle, 25/1932. évf., 108–110.

teológiai hallgató végzett történész gyakorlatot Kelemen Lajos mellett az Erdélyi Múzeum Egyesület levéltárában (melynek eredménye a több kötegnyi egyháztörténeti vonatkozású levélmásolat a Teológiai Intézet könyvtárában), az egyháztörténeti forrásfeltárás ügye még mindig messze elmarad a lehetőségektől és a szükségletektől.

Ma már vitathatatlan – és ez nem csak az egyháztörténet-írásra vonatkozik –, hogy az erdélyi történeti kutatások legfontosabb kérdése, megújulásának feltétele a forrásanyag feltárása és a korszerű igényeket kielégítő közzététele. Ennek a felismerésnek a jegyében indult meg az erdélyi történeti források, a középkori oklevelek, valamint a fejedelemség korának legfontosabb levéltári emlékeinek, az ún. Királyi könyveknek regeszta (oklevélkivonat) formájában történő közzététele. A református egyház múltjának megismerése terén is csak úgy képzelhető el minőségi előrelépés, ha végre elkezdődik a viszonylag gazdag forrásanyag (a vizitációs jegyzőkönyvek, az egyházmegyei jegyzőkönyvek, leltárak stb.) szakszerű feltárása.

Az elmúlt esztendő legfontosabb eseménye e téren az a kezdeményezés volt, melynek eredményeként egymást követően jelentek meg az Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek. Buzogány Dezsőt, a protestáns egyháztörténet professzorát illeti a dicséret azért, hogy megálmodta, majd pedig a megvalósítás útjára állította egyháztörténetünk emlékeinek közreadását. Kitartó következetességgel vonta be munkájába professzor társai mellett, hallgatóit és a történettudomány művelőit. E munka eredménye az a kötet, amely a fentebb említett sorozatban a 7. számot viseli. Szerzője Buzogány Dezső, címe: *Az Erdélyi IKE története 1930-ig* (Kolozsvár 2000. Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek, 352 old.).

Ez a kötet forráskiadvány. Forráskiadvány az erdélyi református anyaszentegyházunk életét meghatározó mozgalomról, amit röviden IKE néven emlegetünk.

Ide kapcsolódó saját emlékem: gyakran hallottam édesapámat, Tonk Emilt és kortárs barátait beszélgetni, és maradandó gyermekkori emlék számomra az a lelkesedés, amellyel emlékeztek az IKE-re, az IKE-konferenciákra. Kiéreződött beszédjükből – igaz, hogy ezt már csak felnőtt fejjel érzem – az, hogy számukra ez a mozgalom, az IKE közössége, szellemisége valóban életet meghatározó benyomásokat jelentett. Mint ahogyan mi, akik környezetében éltünk azt is éreztük, tudtuk, hogy nemzedékük halálosan komolyan vette azt, hogy „testünk, értelmünk, lelkünk, akaratunk Isten szolgálatába való állítása nem emberi kitalálás, hanem az Isten parancsa” (miként azt az IKE-munka kis kátéjában olvasható).²

Buzogány könyve bemutatja az ifjúsági keresztyén mozgalom elindulását, megismerjük, miként értek el a nyugat-európai kezdeményezések Magyarországra és Erdélybe.

A mű gerincét az erdélyi IKE első évtizedének bemutatása jelenti a források tükrében. Melyek ezek a források? Mindenekelőtt az 1922-től fogva megjelent

² Ifjú Erdély, XI. évf. 10. sz. (1933. június hó), 153.

Ifjú Erdély című folyóirat közleményei és az IKE egykori tagjainak, munkásainak fennmaradt feljegyzései (melyek közül kiemelkedik jelentőségével, adatgazdagságával László Dezső, akkoriban utazótíká, 1927–1928-as munkanaplója).

A szerző rendszeresen veszi számba az IKE-munka egyes területeit: a munka elindulását, az Ifjú Erdély szerkesztését. Különösen nagy – és indokolt – teret szentel a konferenciáknak. Az évenként egy, avagy két alkalommal megrendezett konferenciák jelentették az IKE-munka lelkét. László Dezső egy 1934-ben megjelent személyes hangvételű tanulmányában a következőket írta: „Miben látom a konferenciák legnagyobb áldását? [...] Ezek között a legnagyobb az, hogy én és sok más fiú valamelyik konferencián találkoztunk először a személyes Istennel [...], másik közös áldása volt, hogy sok fiú itt tanult meg imádkozni. [...] Hányan tehetünk biznyságot amellet, hogy valamelyik konferencia adta kezünkbe a Bibliát, ismertetett meg a csendes óra áldásaival.” De a konferenciák közösséget teremtek, barátságok szövődtek a fiatalok között (miként azt már jeleztem, életreszólók is voltak közöttük), tágították a résztvevők látókörét, és általában gazdagították az egyház életét.³

Ennek biznysága a könyv IV. fejezetében, *Helyi bibliakörök* cím alatt összeállított igen gazdag és tanulságos adattár az erdélyi református egyház gyűlekezeteiben kibontakozó bibliaköri IKE-munkáról.

László Dezső az egyháztörténet-írás feladatairól szólva így fogalmaz egy helyen: „...az egyház mindig hajlamos arra, hogy kevesebbet tegyen, mint amennyit Isten Igéje és Szentleke tőle követel [...], az egyház történetének ismerete viszont sok olyan munkalehetőségre mutat rá, amelyet a mai egyház, noha az ige parancsolja, a theologia mai figyelmeztetéseiből nem tudott észrevenni. Egyháztörténet nélkül az egyház munkarendje igen könnyen beszűkül.”

A most bemutatott könyv, túl az egyháztörténet-írás szolgálatán, éppen arra figyelmezteti az érdeklődő lelkipásztorokat és általában azokat, akik egyházunk ügyét szívünkön viselik, hogy a kötetben foglaltak nemcsak a múlt írásos relikviái, hanem a jelenben is értékesíthető példát, tapasztalatot kínálnak a dolgozni akarók számára.

---

³ László Dezső: *Eddigi konferenciáinkról*. Erdélyi Fiatalok, XII/1934. évf. 10. sz. 150–152.